

Het Grootgoor

Grootgoor is de naam van een smalle strook moerasbos met rietveldjes langs het beekje de Run, ten Z.-W. van Veldhoven. De naam Goor komt in Brabant vaak voor, ook in combinaties zoals Goorven, en duidt op een onbegaanbaar moeras. Op zichzelf al een heel interessant excursiegebied, kwam het extra in de belangstelling, toen een aantal jaren geleden het zeldzame sterremos *Mnium cinclidioides* werd gevonden en bovendien de boeren in de omgeving een vrijwillige ruilverkaveling hadden aangevraagd. Dit werd de aanleiding om het gebied nauwkeurig te gaan bekijken en om pogingen in het werk te stellen er een reservaat van te laten maken. De verkaveling zou tevens een regulering van de waterstand tot gevolg moeten hebben en, waarvoor we al vreesden, een nieuwe genormaliseerde Run was het resultaat. Bij de normalisering is rekening gehouden met aanwijzingen van Staatsbosbeheer om de waterstand op peil te houden. Het is nog te vroeg om al te kunnen zeggen of dit doel bereikt is. Een natuurreservaat is het nog steeds niet geworden, wel is het tot stiltegebied verklaard, zodat onze afdeling in staat is in alle stilte het inventarisatiewerk uit te voeren.

Het is natuurlijk aantrekkelijk een verklaring te gaan zoeken voor de aanwezigheid van *Mnium cinclidioides*. Om de waarheid geen geweld aan te doen, zal ik die verklaring niet geven, wel zal ik trachten een paar overeenkomsten te geven van de drie vindplaatsen in Nederland en een nauwkeurige beschrijving van het Groot Goor. In Brabant is nog een vindplaats in de Malpie ten zuiden van Valkenswaard en kort geleden is er weer een ontdekt in Noord-Drente. Gemeenschappelijk hebben

deze drie moerassen: stromend, afwisselend matig voedselrijk of voedselarm beekwater (afhankelijk van de regenval), waardoor het gehele gebied tijdelijk overstroomd kan worden. In Brabant broekbos/moeras, in Drente weiland met elzen, hoogst waarschijnlijk vroeger ook moerasbos.

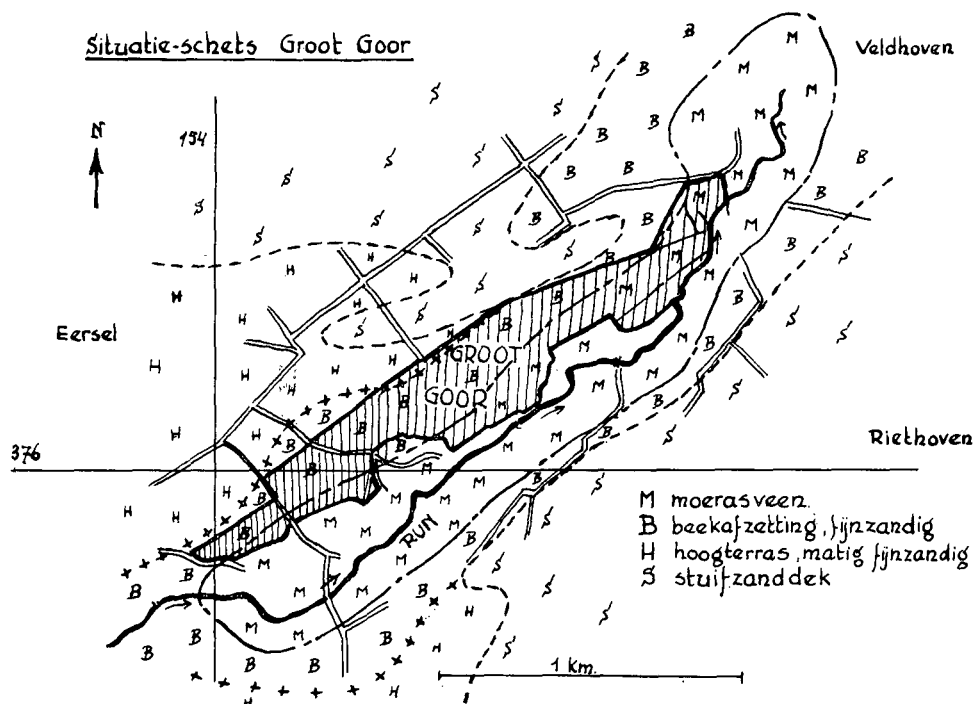
Globaal bekeken vinden we in het Groot Goor elzen-berkenbroek, wilgenbroek, rietvelden en enkele stukjes natte heide. Een paar opvallende soorten zijn bijv. de grote boterbloem, pluimzegge, uitgerekte zegge en ronde zegge, planten die tot verschillende plantengemeenschappen behoren; in dezelfde volgorde: rietverbond, pluimzegge-gemeenschap (rietverbond), elzenbroek (elzenverbond) en draadzegge-gemeenschap (overgangsvenen, laagveen-hoogveen). Voegen we daar dan nog bij de gael en de beenbreek (dopheideverbond), dan begint er wat tekening in te komen. Het zou zo gesteld kunnen worden: door een lemige ondergrond (beekafzetting) en matig voedselarm water (van hoger gelegen heide) kon een laagveen (vlak langs de beek) en natte heide met hoogveen (iets hoger in het dal) ontstaan. Het laagveen kan dan ten dele rietmoeras zijn, ten dele broekbos met plaatselijk overgangen naar hoogveen, waar, door de natuurlijke ophoging, geen tijdelijke inundatie door beekwater meer plaatsvindt. Deze situatie is ook in de Malpie bij Valkenswaard aanwezig.

De bronnen van de Run liggen ongeveer 10 km ten ZW. van het Goor, op de Hapertse- en Postelse Heide (ten W. van Luyksgestel), verreweg het hoogste deel van Brabant (± 40 m); ongeveer 3 km ten NO. van het Goor mondt de beek in de Dommel uit, ten O. van Veldhoven, hoogte ± 20 m. Dit gehele gebied be-

staat uit matig fijnzandig hoogterras met oude Maasafzettingen, onregelmatig bedekt door stuifzanden. De beek heeft hier een dal in uitgeschuurd, waardoor het landschap in vroeger tijden (100 jaar geleden) bestond uit heidevelden, stuifzandruggen, vennen en een slingerende beek tussen een strook moerasveen. De stafkaart van 1860 laat reeds hooilanden zien aan weerszijden van de beek, totaal ongeveer 300-500 m breed. Daaraan grenzen aan beide zijden uitgestrekte heidevelden, op de NW.-heide ligt nu het Groot Goor. Opvallend is, dat de grens hooiland-NW. heide (nu cultuurland-broekbos) na 1860 nog steeds niet is gewijzigd. Wel is tijdens de herverkaveling de Run in Noordwestelijke richting verlegd, waardoor er plaatselijk haast geen ruimte meer is tussen het moeras en de geïkalisierde beek.

Dat heideveld aan de linkeroever zal wel

behoorlijk nat zijn geweest en het zou me niets verbazen, wanneer beenbreek en gagel daar het aspect bepaalden. Restanten hiervan zijn nu nog aan de uiterste (droogste) NW.-grens te vinden: enkele veenmossoorten (*Sphagnum recurvum* en *S. papillosum*), veenbes en haarmos (*Polytrichum commune*) tussen dopheide, gemengd met gagel, struikheide en een toenemende bebossing met berk, grove den en vuilboom. Op de oude kaart staat een hakhoutbosje in het NO.-deel; dit zou er op kunnen wijzen, dat er toen reeds moerasbosjes waren. De kaart uit 1930 vertoont nog steeds natte heide, aan de Runzijde rijkelijk voorzien van bosjes. De omgeving van het dal is al ten offer gevallen aan de ontginningsziekte: het NW.-deel van het dal heeft akkers tot aan een dennenaanplant. De andere kant heeft nog steeds een heidebegroeiing. In 1950 is het gehele dal met omgeving

Pluimzegge in het winterse Grootgoor.

Foto: A. J. Luitingh

ontgonnen, de laagste delen werden akker- en weiland, de droogste gebieden mijnhout-plantages. Het Goor zelf is bijna geheel dichtgegroeid, open moeras is er nog wel, vooral in het noordelijkste deel. De successie naar broekbos gaat steeds verder en de huidige toestand laat nog maar enkele rietmoerassen zien. De vegetatiekaart, gemaakt naar een luchtfoto, vertoont allerlei variaties in de bebossing vaak duidelijker dan een excursie dwars door het ruige gebied.

Zo'n tocht is eigenlijk wel een belevenis. Het komt in ons land niet zo heel vaak meer voor, dat het gevoel voor richting haast verloren gaat tijdens een excursie. Hier kan dat gelukkig nog. Vooral aan het eind van de zomer, wanneer alle planten hun optimale grootte bereikt hebben, kan men zich er met de grootste moeite nog maar nauwelijks doorheen worstelen.

De elzen, berken, vuilbomen, lijsterbessen en wilgen zijn vaak enorm sterk vertakt en wanneer dan hop, kamperfoelie, bitterzoet en bramen deze struiken als steun gebruiken, is er haast geen doorkomen aan. De diepere modderpoelen noodzaken tot omwegen, totdat tenslotte een hogere, droge plek met prachtige koningsvarens een gelegenheid biedt om even uit te blazen en de buit van onderweg in een wat gemakkelijker houding te bekijken. Veenmossoorten zoals *Sphagnum squarrosum*, *S. fimbriatum* en *S. palustre* begeleiden het eerder genoemde sterremos *Mnium cinclidoides*. Tussen het veenmos groeien vaak paddestoelen zoals *Tephroclype admissa*, *Collybia dryophila* en *Galerina paludosa*. Waar het niet zo erg nat is, groeien *Agrocybe praecox*, *Clitocybe odora* en mossen zoals *Chiloscyphus polyanthus*, *Pellia epiphylla* en de platmossen *Plagiothecium denticulatum* en *P. ruthei*.

Onderweg komen we ook de stoelen van de pluimzegge tegen, soms begroeid met *Aulacomnium palustre*. Wanneer met veel moeite op een lichtere plek in het bos aangekoerst wordt, komt men ineens voor een rietmoeras te staan. Kale jonker, engelwortel, grote lisdodde, waterzuring, leverkruid en wederik vallen al direct op, de enorme horsten van de pluimzegge eveneens. Minder opvallend maar wel zo interessant, zoals reeds duidelijk gemaakt, zijn de zeggesoorten afgeknotte- (*Carex curta*), uitgerekte- (*C. elongata*) en ronde zegge (*C. diandra*), tussen de roodgroene wateraardbei en het kantwerk van de melk-eppe. De grote boterbloem (*Ranunculus lingua*) hoort hier ook thuis, maar de planten gaan langzaam achteruit. Misschien door de toenemende ontwatering, mogelijk ook door de algehele natuurlijke verlanding, zijn de laatste jaren alleen nog maar slecht ontwikkelde planten met kleine bloemen gevonden.

Voor vele vogels is dit terrein natuurlijk een ideaal biotoop. Haast alles wat flink zingen kan, is dan ook aanwezig, tot blauwborstjes toe. In de rietmoerassen is de snor te horen, de rietgors zit daar vaak

Mnium cinclidioides in het Grootgoor.

Foto: M. van Wieringen-de Groot

op een gagelstruik bovenuit te kijken. Waterral, wielewaal, koekoek, kleine karekiet, nachtegaal... men komt ogen en oren te kort.

De oppervlakte van het Groot Goor bedraagt maar 40 ha; hoewel langgerekt, is

de breedte op z'n hoogst 300 m. Toch is elke excursie hier doorheen een ontdekkingsstocht. In de groene schemer van al die bomen, struiken en kruiden wachten de verrassingen, beloningen voor een moeilijke worsteling door het moeras.

Waarnemingen, waarover men zich verheugt

Goudvink en appelvink

Vanmorgen om ± 11 uur had ik het genoeg een goudvink (♀) van ± 3 m afstand heel duidelijk te kunnen waarnemen in de tuin van onze bureu. De vogel bleef wel een kwartier in een sneeuwbesstruik heen en weer trippelen en zocht kennelijk de takjes af.

Eveneens kwamen zes appelvinken op de voedertafel af en verscheidene kepen en groenlingen.

Daar ik in de vogelgids van Kist las, dat de Goudvink vrij zeldzaam hier voorkomt, meende ik U dit te moeten mededelen.

Amersfoort.

N. v. d. Woerd-de Gens